

Deirlyck veromgeluckt te Dilbeek 4 november 1782

In de Sint-Ambrosiuskerk van Dilbeek bevindt zich een grafsteen met een inscriptie die tot de verbeelding spreekt en uitnodigt tot het ontrafelen van dit mysterie.

Arduin 58 cm x 58 cm, inscriptie:

D: O: M: / HIER LEYT BEGRAVEN / PHILIP: IOSP: LEMMENS / VAN BRUSSEL / DIE DEIRLYCK VEROMGE:
LUCKT IS / DEN 4 9BER 1782 / OUT 31 IAEREN / IO
MAENDEN / BIDT VOOR DE ZIELE

Ongevallen zijn per definitie domme voorvallen, meestal veroorzaakt door onachtzaamheid. De manier waarop Martinus Van den Driesch het geweer aan Lemmens overhandigde getuigt alleszins van weinig verstand. In dit geval echter ligt de grote fout bij het slachtoffer zelf. Achteraf is het uiteraard zeer gemakkelijk om te zeggen hoe het ongeval had kunnen vermeden worden. Maar gedane zaken hebben geen keer. Toen Van den Driesch het geweer met de loop naar het slachtoffer gericht overhandigde, had deze moeten zeggen dit niet op die manier te doen. De twijg die er voor zorgde dat de haan werd overgehaald was enkel de tussenschakel om het noodlot te voltrekken.

De voorname Philippus Josephus Lemmens werd geboren te Brussel Sint-Gorikparochie op 9 januari 1751, als zoon van Anthonius en Albertina Craps, (doopheffers: Philippus Josephus Lemmens – Catharina Creemers), Maandag 4 november 1782 omstreeks 10 uur s' morgens begeeft hij zich samen met Joannes Baudewijns, Martinus Van den Driesch en Franciscus Van Buggenhout vanuit Berchem naar Dilbeek voor een jachtpartij. Omstreeks 2 uur in de namiddag komen ze aan bij een bosje dat eigendom is van Guiliam Lossin gelegen onder Dilbeek. De wijk Hongersveld is nog een uitgestrekt afwisselend open en bosrijk gebied. Ze willen er over een gracht springen. Wanneer Lemmens de gracht overgespringt en naar zijn geweer vraagt dat hij aan de andere kant heeft laten liggen loopt het mis. Van den Driesch reikt het geweer aan met de loop naar Lemmens, die de loop met gestrekte arm aanneemt. Lemmens roept nog "*ick hebbe het vast laet het gaen*". Ze slaan geen acht op de haan die opgespannen staat en een twijg raakt. Wanneer de twijg de haan verlaat weerklinkt een schot. Dodelijk getroffen in de rechterzijde van zijn borstkas onder de arm valt Lemmens neer. Op

het vlakbij gelegen Hof te Hongersveld loopt het 10-jarig zoontje van pachter en schepen Engelbertus Verheijden naar zijn vader en roept “*vader vader compt met de geweyde keersse daer sterft imandt, daer is imandt om verre geschoten*”. Verheijden loopt naar het bosje en ziet er Lemmens jammerend liggen. Geholpen door anderen draagt hij Lemmens naar het pachthof. De Pastoor van Groot-Bijgaarden werd er bijgehaald en neemt hem de biecht af en geeft de Heilige Rechten, waarna Lemmens kort hierop overlijdt. De leenmannen verlenen schriftelijk toelating hem in gewijde grond te begraven. Volgende dag 5 november komt dokter J. J. Thomas de lijkschouwing verrichten. Hij constateert rechtsboven in de borst dat een long en de bloedvaten gekwetst zijn en dat een onstelpbare bloeding de dood heeft veroorzaakt. Lemmens is dus eigenlijk doodgebloed.

In de parochieregisters van Dilbeek lezen we:

1782, Die quarta novembris circa quartam pomeridianam in venatione obiit Dominus Philippus Josephus Lemmens bruxellensis filius legitimus Antonii et Albertina Craps. innuptus etatis vero 32 annorum. sepultus in templo.

Vrij vertaald: 1782, 4 november omstreeks 4 uur namiddag bij een jachtongeval overleed Dominus Philippus Josephus Lemmens uit Brussel wettige zoon van Antonius en Albertina Craps. ongehuwd ongeveer 32 jaar. begraven in de kerk.

Samen met de processtukken vormen de *informatien preparator* de meest aangewezen bronnen uit de schepenbank om o.m. de toenmalige mentaliteit en het dagelijkse leven te kennen. In het archief van de schepenbank van Dilbeek hebben we documenten gevonden die de omstandigheden van dit tragisch voorval uitvoerig uit de doeken doen. We geven de integrale tekst van deze documenten. Waar nodig trachten we een verklaring te vinden voor woorden die in onbruik zijn geraakt.

4 november 1782

Informatien preparatoir genomen binnen de parochie van Dilbeke op den 5 november 1782 over het ongeluck voorgevallen aen den persoon van sieur Philippus Josephus Lemmens jonckman ende innegesetenen der stadt Brussel op den 4 november 1782.

5 november 1782

Informatien preparatoir genomen binnen de parochie van Dilbeke ten huijse van Engelbertus Verheijden pachter ende gewesenen schepene deser parochie van Dilbeke etsa ten versoecke van den Heere P A Lindemans meijer ende stadhouder van desen leenhove van Itterbeke ende Dilbeke over den voorval voorgevallen aen den persoon van sieur Philippus Josephus Lemmens jonghman ende innegesetenen der stadt Brussel op den vierden deser maendt november 1782.

Op heden desen 5 november 1782 hebben wij ondergeschreve schepenen ende leenmannen verhoort Engelbertus Verheijden pachter etsa oudt ontrent de 56 jaeren hem houdende voor gedaeght etsa den welcken ons heeft verclaert dat op den 4en november 1782 ontrent 2 uren ofte daer ontrent naer noen ~~op den voors. 4en november~~ op het geroep van sijn soontien oudt io jaeren roepende *vader vader compt met de geweyde keersse daer sterft imandt, daer is imandt om verre geschoten*, waerop hij deponent seffens is gelooopen naer het boschken van Guiliam Lossin, alwaer hij heeft vinden liggen sekeren jonghman hem deponent ontbekent, siende dat den selven jonghman doorschoten was van den rechten cant onder den arm lammenterende, dat alnoch ten selven tijde bij den voors: persoon alnoch waeren twee a drij personen soo hij deponent vermeijnt te sijn geweest van het geselschap van den voors: doorschoten persoon, als wanneer hij deponent de goetheijdt heeft gehadt benefens andere personen den selven doorschoten persoon in sijn huys te brenghen, alwaer hij te vorents sijne bichte gesproken hebbende in het boschken, in de camer des deponents heeft ontfanghen sijne H: Rechten, de welcke nauwelijckx hem gegeven sijnde is aldaer gestorven, verclaerende voorts gehoort te hebben van sekeren persoon alsdan van sijn geselschap sijnde van den voors. persoon, dat het fusiecq ofte busse sijnde overgegeven, ende aen hem gegeven houdende sijnde sijn fusiecq met de tromp naer hem waerts ende de selve trompe gepackt

hebbende, ende houdende den haen van de selve busse sijnde gespannen bij ongeluck de (klincke?) hebbende gepackt aen seker willige stockxken, de selve busse is afgegaen: verclaerende niet voorders te connen deponeren ende naer voorlesinghe heeft dese onderteekent

E.B. Verheijden

Eodem die is gecompareert Joannes Baudewijns jonghman oudt twintigh jaeren gebortigh der parochie van Sinte Agatha Berchem gedaeght per G: Wellemans leenvinder van desen leenhove van Itterbeke ende Dilbeke ende van ons leenmannen ondervraeght, tuijght ende verclaert hij deponent waerachtigh te wesen, dat op den 4 november 1782 sijnde ontrent twee uren naer noen hij deponent sijnde uytgegaen van ontrent 10 uren smorgens van Berchem naer Dilbeke benefens sekeren Sr. Lemmens, Martinus Van den Driesch ende Francis Van Buggenhout ider versien van een fusiecq, als=wanneer sij t'samen ontrent 2 uren van den selven naer noen gecomen sijn tot in het boschken van Guiliam Lossin gelegen onder dese parochie van Dilbeke ende aldaer eenen gracht liggende in het selve boschken overgesprongen sijnde, dito sieur Lemmens den selven gracht overgesprongen sijnde, heeft gevraeght sijn fusiecq het welcke van den cant alwaer hij overgesprongen was, was liggende, het welcke door sekeren jonghman hier bovengenoemt is overgegeven, sijnde de trompe als dan naer den cant van het lijf van dito Lemmens, als wanneer dito Lemmens het selve fusiecq met de trompe naer hemwaerts hebbende geroepen op dito Van den Driesch seggende *ick hebbe het vast laet het gaen*, dat den voors: jongelinck het selve laetende gaen bij ongeluck den haen gespannen sijnde ende de klincke gepackt hebben aen seker willigh stockxhutjenken gemeijnelijck genoemt een huijtien, de selve busse is daer door afgelost, sijnde als dan door het voors ongeluck door schoten de rechte ~~sijnde~~ zijde benefens de borste onder den arm, dat de selven daer van seffens ~~ter aerde~~ al lammenterende als dan doot ter aerde is gevallen, sijnde den selven als dan gebrocht in het pachthof van Engelbertus Verheijden, ter assistentie van dito Verheijden ende andere van des deponents geselschap, hebben dito Lemmens naer sijnen ontfanghen scheut, gesproken (bij) het voorschreven boschken van Guiliam Lossin sijne bichte aen den Eerw Heere confessor van Grooten Beijgaerden, ende daer naer ontfanghen hebben sijne H Rechten van den voors: Heere confessor corts, daer naer is overleden in het voors: pachthof van Engelbertus Verheijden.

Gevende voor redenen van wetenschap degene resulterende uijt dese sijne voorschreve sijne depositie het selve alsoo gesien te hebben ende haer voorlesinghe heeft daer bij gepersesteert ende geteekent ://: Joannes Baudewijns

Rolle van officie gehouden

F Lindemans voor den Heere Meijer ende stadthouder versoeckt naer gedaene visitatie gedaen over den persoon van sieur Philippus Josephus Lemmens jonghman innegesetenen der stadt Brussel vermits het ongeluck aen den selven voorgevallen op den 4 november 1782 de permissie van het selve lichaem te doen begraven ter geweyjder aerde ingevolge de voors: informatie gehouden voor leenmannen van desen leenhoven van Itterbeke ende Dilbeke.

Leenmannen accorderen de permissie alhier versocht

Lijkschouwing

Ick onderges licentiaet in de medecynen ende geadmitteerden chirusyn van syne Rdi ende hr. M ten versoecke van den heere P:A: Lindemans meyer ende stadhouder van Dilbeke ett: mij getransporteert te hebben ten huise van sekeren pachter ... Verheijen innegesetenen van Dilbeke, om te aenschouwen ende te visiteren het doot lighaem van sekere sr. Philippus Lemmens innegesetenen borger der stadt Brussel, aen het welcke ondervonden hebben het voors lighaem door eenen scheut van een geweer door schoten syn geweest apparentelyck volgens declaratien bij ongeluck aen syn selve soude gedaen hebben, ende vervolgens de naeste oorsaecke des doodts is geweest, vermits den selven scheut aen den voors Lemmens is gebraght geweest onder syn rechte borste waer door de lobulus dexter, pulmonis en de tegu merta, item de vasa sanguinea syn gequest geweest vervolgens de onstelbaere hemorragie de doot veroorsaect heeft in signum veritatis hebbe het selve onderteekent hac 5tâ 9bris 1700 octagesima secunda J: J: Thomas ML: 1782.

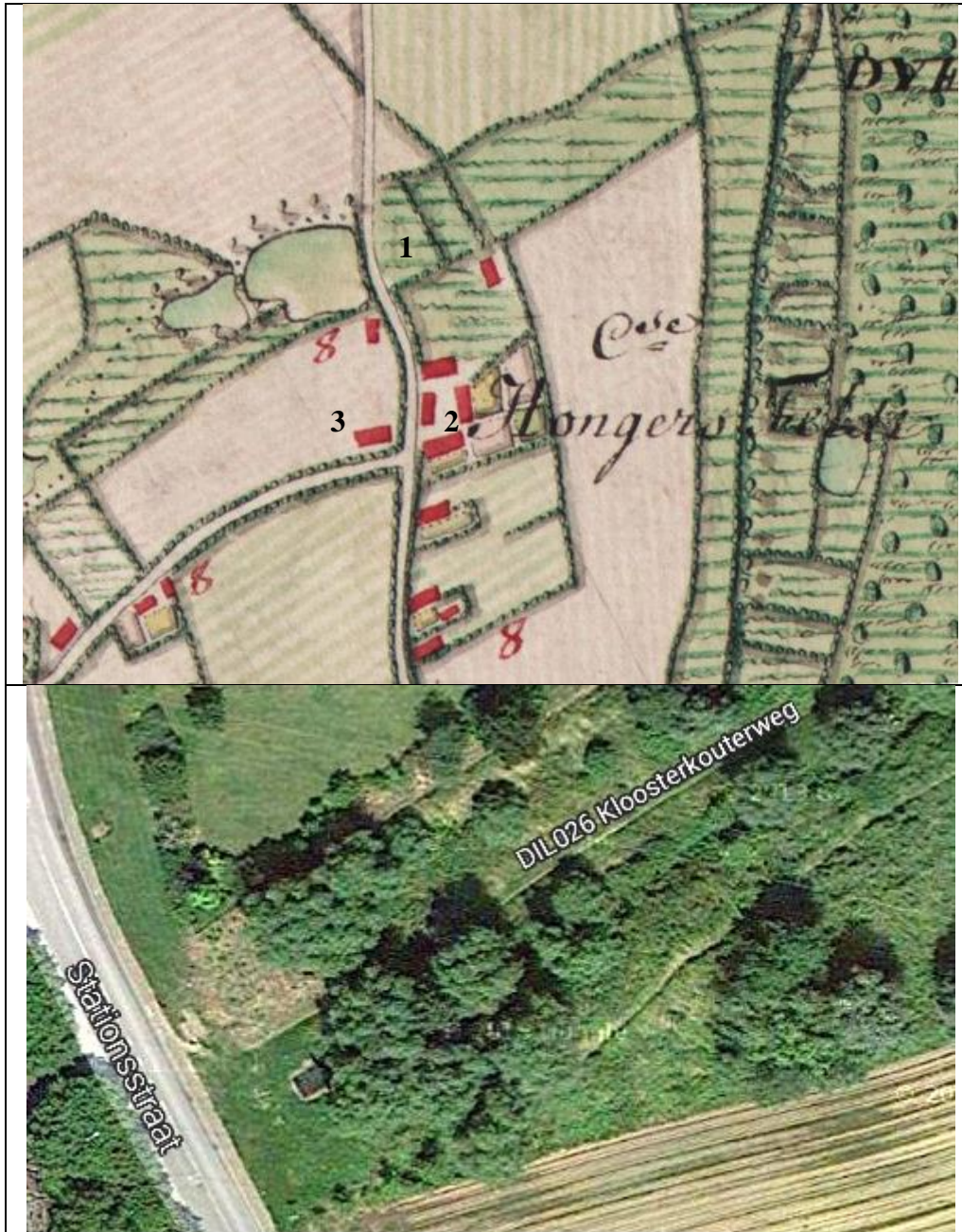
Verklarend woordgebruik

Deirlyck: jammerlijk, bedroevend
lammenteren: jammeren, weeklagen
fusiecq ofte busse: geweer

tromp: loop

willigh stockxhutjenken, huijtien: in Dilbeek uitgesproken als *usch*. Een uschkant is een berm of gracht waar (wilgen)takken of stokken wild hout staan. Denken we bv. aan hutsepot. In Dilbeek ook uitgesproken als uschepot, een samenraapsel van allerlei soorten groenten.

leenvinder: ambtenaar bij een leenhof, een beetje vergelijkbaar met de latere veldwachter.

Boven: omgeving en plaats van ongeval volgens Kaart van Ferraris 1777.

1. Plaats van ongeval
2. Hof te Hongersveld Engelbertus Verheijden
3. Guiliam Lossin (Longin)

Onder: huidige toestand plaats van ongeval aan de Smissenboswaterloop.

Bronnen

Parochieregisters van Dilbeek.

Parochieregisters van Brussel Sint-Gorikparochie.

Rijksarchief Leuven. Schepenbank van Dilbeek. Informatien preparatief 4189, folia 322 tot en met 325b.

D'HOE ERWIN, *Grafstenen in de Sint-Ambrosiuskerk van Dilbeek*, ESB 2010 blzn. 365-381.

belgica.kbr.be: Kaart van Ferraris, kadasterkaart Vandermaelen.

maps.google.be

Erwin Octaaf D'hoë